

közreműködők pedig fáradságot nem kimélve, tudásukat és lelkesedésüket belefektetve oldották meg a nehéz feladatot.

Most rajtunk a sor, hogy ismerjük meg e becses emlékeket minél szélesebb körben. Ismerjék meg ne csak a tudományos célból kutatók, hanem a tudomány-kedvelők is, hisz a magyar szöveg mindenkinek hozzáférhetővé teszi ez emlékeket. A magyarságnak'ősereje nyilatkozik meg és árad szét e forrásokból. Legyen tehát bizalmunk az ősi erényben s merítsünk az új ezerév hajnalán a honfoglalás kútfőiből erőt és lelkesedést.

Szádeczky Béla.

A magyar zene a XIX. században.

Irta: *Id. Ábrányi Kornél.*

Rózsavölgyi és Társa kiadása. Budapest, 1900. 713. negyedréti lap.

A múlt század magyar zene-irodalmában — azt hiszem — ez a legterjedelmesebb és legszebb nyomású kötet. Sajnos, e rengeteg könyvről jót csak keveset lehet mondani; ellenben tetemes hiányaiból már többeket felsorolt Kereszty István a Századok múlt évi novemberi füzetében. Én — tekintve a részemre szabott szűk tért — meg sem kísértem a hiányok teljes felsorolását, inkább e hiányok természetéről igyekszem egyet-mást elmondani.

A magyar-zenetudománynak legszorgalmasabb és legönzetlenebb munkása id. Ábrányi Kornél. Az előttünk fekvő művével méltóan be akarta tetőzni hosszas munkásságát és többi műveinek hiányai itt hatványozva jelennek meg. E hiányok különösen két okra vezethetők vissza. Az egyik abban a helyzetben rejlik, melyet szerző a magyar zene történetében elfoglal, a másik, a lényegesebb, szerző egyéniségében van.

Mikor a 40-es években a népies költészet Petőfi és Arany kezében oly gyönyörűen öntudatos művészetté fejlett, a magyar zenészek is öntudatra ébredtek. Egy lelkes csapat szellemi szövetséget kötött s kiadta a jelszót, hogy az öntudatlan népies zenét magasabb formák szerint kell fejleszteni; ki kell ragadni a naturalisták és cigányok kezéből. E lelkes csapat tagjai aztán kézzel-lábbal hozzá láttak a kitűzött cél megvalósításához. Helyes érzékekkel észrevették a társadalom erejét s annak figyelmét mindenképpen magukra igyekeztek vonni. Mikor annyira megerősödtek, közintézeteket állítottak fel s lassankint hatalmi tényezővé lettek. A mennyire sikerült a hatalom, befolyás megszerzése, ép annyira nem sikerült a tulajdonképeni cél, t. i. a népies zene magasabb műformák szerint való fejlesztése. Nem sikerült pedig azért, hogy a formák ugyanazok voltak, a mik Kazinczy lelke előtt lebegtek és nem akadt köztük sem Petőfi, sem Arany, a ki egyéni erejével utat mutatott volna. Sőt e lelkes csapat

tagjai közt nem volt egyetlen igazi nép-fia, hanem voltak, a kik magyarúl sem tudtak.

A nagy magyar közönség tehát maradt a naturálistáinál. Ekkor a lelkes csapat szerzett hatalmát arra fordította, hogy a naturalistákat tüzel-vassal irtani törekedett. Ábrányi tagja, sőt legbuzgóbb tagja volt e lelkes csapatnak s könyve 364-ik lapján a 60-as évekről szólva, elzengi a naturálisták sirja felett a diadalé-eket. A gondolkodó ember előtt ugyanaz a tünemény jelenik itt meg, mint mikor Szt.-István szerzetesei szent lelkesedéssel irtják és szoritják a nép csácsogó énekeit. Csakhogy korai volt az öröm. A „mű-zenészek“ még eddig csak a külső hatalmat nyerték el, a magyarság zöme, a nemzet, nem az ő közönségük ma sem. Hiába reménykedtek a felnövő új zenész-nemzedékben is, mert az nagyobbbrészt kozmopolita tanároktól tanulván, hozzá ragadt Wagner szelleméhez.

A lelkes csapatból — Bertha Sándoron kívül — egyedül Ábrányi él. Látja a naturálisták ellen folytatott küzdelem sikerének kétséges voltát; látja az új zenész-nemzedék idegen isten imádását s azért szól könyve 533 és köv. lapjain annyi keserűséggel. Könyve tulajdonképpen ennek a törekvésnek története s maga is érdekelt fél lévén, nem lehetett egészen igazságos.

Könyvének lényegesebb hibái azonban abból erednek, hogy — a mint dr. Molnár Géza mondaná — id. Ábrányi Kornélnak nincs tudós vérmérséklete. Valóban sokkal inkább költő, mint tudós. Historiai érzéke pedig épen nincs.

Könyvét kereken 100 fejezetre osztotta s évről-évre haladva mint a krónikások, az eszmék fejlődéséből nem látunk semmit. A szereplők élete és működése szétforgácsolva sokszor az egész könyvön átvonúl. A történelem tán jobb hasznát látná, ha csupán krónika volna e könyv, de arra már nem eléggé naiv a szerző. Ítéleteiben, állításai-ban semmi hiányát nem érzi a philologiai módszer alkalmazásának. Az egész könyvben csupán egyetlen kóta-melléklet van: „A régi Rákóczi-nóta (siralma) eredeti hiteles dallama“. (60. l.) De hogy miért ez a hiteles, tőle nem tudjuk meg, valamint más kérdésekben is elégnek tartja a pusztá kijelentést.

Előbb említett helyzetéből kifolyólag elfogúlt a más felekezetek iránt s míg bizonyos dolgokat agyon hallgat, másokat éig emel. Itélő erejének gyöngeségét mutatja, hogy neki minden intézmény a század legkiválóbb „incidense“, minden hangverseny és dalár-ünnepély a század legnagyobb fontosságú eseménye volt. Különösen nagy tért, könyve negyedét foglalják el a dalárdák. Ezeket szereti a legjobban, mert nagy fontosságot tulajdonít nekik s bölcsőjüktől fogva folyton vezette ügyeiket, 1892-ben megírta ugyan a dalárdák történetét egy vaskos kötetben, de ezért itt újra elmondja ugyanazokat; sőt általános eljárása, hogy régebben elszórvá megjelent cikkeit itt az illető évek

sorában majd nem szóról-szóra közli. Elköveti azt az igaztalanságot, hogy míg a dalárdások százairól megemlékszik s a dalárdák elnökeit és alelnökeit — köztük városunk érdemes polgárát: Benigni Sámuel is — érdemük szerint méltatja, addig Bartalus Istvánnal, egyetlen igazi zenetudósunkkal, három általánosságban frott sorral végez.

Nem képes meglátni sem emberekben, sem dolgokban a lényeg-
get, azért tele van könyve feleslegekkel és külsőségekkel. Előtte kiemelésre méltó körülmény, hogy a hercegprimás „sajátkezüleg“ irt Lisztnek (238. l.) és hogy Liszt összes kitüntetési rendjeleivel a mellén dirigált (240.) Különösen tulságos gondot fordít az ünnepélyek és jubileumok részletes leírására. Közli az ott énekelt szövegeket (miért nem a dal-
lamot?) és dalárda hangversenyeken szóról-szóra leírja a dalárda ve-
zetők üdvözlő beszédeit, sokszor 3—4-et, pedig tudjuk, nem Tukidides és
Sallustus modorában szokták ezeket tartani. Sokszor szavai úgy tünnek
fel, mintha a dolgok lényegét érintenék, de valójában a felületen
úsznak és az olvasót végképpen kifárasztják. A sok mellékes dolog
külsőség, ismétlése a szavaknak és dolgoknak, annyira elijesztik az
olvasót, hogy nem képes az egész könyvet végig olvasni. Hitem, hogy
a körülbelül 50 ivnyi könyv lényegét veszteség nélkül le lehetne ő
ivre nyomatni. Megnehezítik a könyv olvasását az a temérdek idegen
szó és kifejezés, melyekből egész szótárra való kitelnék. Valóban a
mű nyelvezete a napilapokkal egy magaslaton áll.

Megvallom, én csupán két dolgot tanultam e könyvből. Megis-
merkedtem Wagner Richárd levelével (310. l.) s abból azt látom,
hogy e nagy ember a magyar zene helyzetét néhány napi itt tartóz-
kodása alatt jobban felismerte, mint legjobbaink. És e könyvből ta-
nultam meg azt is, mire képes a klikk. A kit érdekel, olvassa el e
könyv 338. és köv. lapjain, hogy egy 8 tagú bizottság a német udvari
ármánynyal szemben mikép vitte diadalra Liszt esztergomi miséjét.
Ebben az esetben az egész igazság a klikk mellett volt, de hát mikor
csak a féligazság van mellettük?! Szegény igriczek és naturalisták!
Ha tudatlanok s mint ilyenek elbizakodottak voltatok is, több szere-
tetet érdemeltetek volna!

Sepródi János.

III. Béla magyar király emlékezete.

Dicsőségesen uralkodó utódja I. Ferencz József császár és apostoli király leg-
magasabb segélyével a magyar kormány megbízásából szerkesztette *Forster*
Gyula. Budapest, Hornyánszky Viktor könyvnyomdája 1900. 4°, 358 l.

Még élénk emlékezetünkben él az a nagyszerű gyászpompá,
melylyel a magyar nemzet, dicsőségesen uralkodó királyunk intésére
hallgatva, a budavári Mátyás templomba helyezte el III. Béla királyunk
ereklyéit, földi maradványait. A kegyelet, mely a sok viszontagság